

Bestrijding van langdurige werkloosheid

Nederland kent een omvangrijke groep langdurig werklozen, wier kansen op de arbeidsmarkt steeds slechter worden. In dit artikel wordt het effect van langdurige werkloosheid op de loonvorming onderzocht. Het blijkt dat langdurig werklozen door gebrek aan opleiding en ervaring niet echt meetellen als aanbod op de arbeidsmarkt. Dit is een van de redenen dat er ondanks het aanbodoverschot sprake is van krapte op de arbeidsmarkt. Deze krapte drijft de lonen omhoog, wat schadelijk is voor de groeikansen van de Nederlandse economie. De auteur concludeert dan ook dat een beleid om de langdurige werklozen aan een baan te helpen of te scholen, gunstige macro-economische gevolgen heeft.

DRS. R.F. VAN ESCH*

Langdurige werkloosheid wordt meer en meer gezien als een van de grootste maatschappelijke problemen van deze tijd. Met name wordt dat veroorzaakt door de negatieve sociale gevolgen die langdurige werkloosheid voor de betrokkenen met zich meebrengt. Alleen al deze gevolgen rechtvaardigen een intensieve bestrijding van de langdurige werkloosheid. Vaak worden echter geluiden gehoord dat programma's voor langdurig werklozen weliswaar het aantal langdurig werklozen verkleinen, maar dat onder meer door verdringing bij bijvoorbeeld loonkostensubsidies de kortdurende werkloosheid toeneemt. In dit artikel wordt verdedigd dat, zelfs als volledige verdringing wordt verondersteld¹, bestrijding van langdurige werkloosheid gunstige macro-economische effecten heeft. Deze effecten treden op als door langdurig werklozen een geringere neerwaartse druk op de loonvorming wordt uitgeoefend dan door kortdurend werklozen. Een vermindering van de langdurige werkloosheid kan daardoor ceteris paribus tot endogene loonmatiging leiden en daarmee tot vermindering van de totale werkloosheid.

Deze hypothese zal in de tweede paragraaf worden getoetst. In de derde paragraaf wordt ingegaan op de beleidsimplicaties van het voorgaande. Eerst wordt aandacht besteed aan de consensus die internationaal lijkt te bestaan over de bestrijding van de langdurige werkloosheid. Na een overzicht van de Nederlandse situatie wordt met behulp van een macro-economische modelsimulatie berekend wat de gevolgen zijn van de overheidsuitgaven voor arbeidsmarktbeleid. Besloten wordt met de belangrijkste conclusies.

Langdurige werkloosheid en loonvorming

Langdurig werklozen (langer dan één jaar werkloos) hebben een zwakke positie op de arbeidsmarkt. Het me-

rendeel van hen beschikt over een lage opleiding, terwijl verworven vaardigheden verloren gaan of niet kunnen worden opgebouwd tijdens de periode van werkloosheid. Voeg daarbij een zekere mate van terughoudendheid van werkgevers bij het in dienst nemen van langdurig werklozen², dan is het denkbaar dat het belanden in een situatie van langdurige werkloosheid gepaard gaat met ontmoedigingsverschijnselen, hetgeen ook consequenties kan hebben voor het zoekgedrag van betrokkenen op de arbeidsmarkt. Langdurig werklozen worden daarmee steeds minder inzetbaar op de arbeidsmarkt naarmate de periode van werkloosheid langer is³. Het gedemotiveerd of gedekwalificeerd raken van langdurig werklozen wordt gezien als een van de belangrijkste oorzaken van het ontstaan van scholingsdiscrepanties op de arbeidsmarkt, hetgeen leidt tot een toename van de structurele werkloosheid⁴. De groep langdurig werklozen zal dan ook in steeds mindere mate als fei-

* De auteur is werkzaam bij de directie Algemeen Economisch en Inkomensbeleid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Hij is veel dank verschuldigd aan A.C. Moons voor zijn opmerkingen op eerdere versies van dit artikel en het gebruik van de door hem ontwikkelde ISIS-programmatuur. Ook dankt hij diverse andere collega's en W. van Ginneken voor hun commentaar. De inhoud van dit artikel geeft de persoonlijke opvattingen van de auteur weer.

1. De mate van verdringing is zeer moeilijk te meten omdat bij gebruikelijke onderzoeksmethoden geen rekening wordt gehouden met de dynamische effecten die kunnen optreden bij een betere allocatie op de arbeidsmarkt. Zie onder meer J. de Koning en C. Zandvliet, De effectiviteit van loonkostensubsidies, *ESB*, 12 augustus 1987.

2. Uit een recente OSA-studie (*Openstaande vacatures onder de loep genomen*, augustus 1987) bleek dat voor 30% van de vacatures langdurig werklozen niet in aanmerking zouden komen, ook al zouden ze over de gewenste opleiding en werkervaring beschikken.

3. Zie bij voorbeeld *Rapportage Arbeidsmarkt 1987*, blz. 50.

4. A. de Grip, *Onderwijs en arbeidsmarkt: scholingsdiscrepanties*, Amsterdam, 1987, blz. 190.

telijk arbeidsaanbod kunnen worden beschouwd. Via het Phillips-mechanisme kan dat gevolgen hebben voor de loonvorming.

Een grote werkloosheid zal een negatieve invloed op de loonvorming uitoefenen, waardoor van het Phillips-mechanisme zekere evenwichtsherstellende krachten uitgaan. De vraag is nu, of langdurige werkloosheid een zelfde effect heeft op de loonvorming als kortdurende werkloosheid. Als langdurig werklozen in mindere mate tot feitelijk arbeidsaanbod kunnen worden gerekend, mag worden verwacht dat deze groep geen of weinig invloed op de lonen uitoefent. De OECD heeft deze hypothese recentelijk voor zes landen getoetst met behulp van een loonvergelijking waarin zowel de kortdurende als de langdurige werkloosheid als verklarende variabelen zijn opgenomen⁵. Uit die exercitie kwam echter geen eenduidig beeld naar voren. Daarom is ook getoetst of de totale werkloosheid van invloed is op de lonen. Dat was voor alle landen het geval, behalve voor Nederland. Waarschijnlijk wordt dit, aldus de OECD, veroorzaakt door het gehanteerde datamateriaal. Toch wijst de OECD op de gunstige macro-economische gevolgen die een vermindering van de langdurige werkloosheid zou hebben als de genoemde hypothese zou opgaan. In dat geval zou een vermindering van de langdurige werkloosheid met een geringere looninflatie gepaard gaan. De OECD ziet hierin een rechtvaardiging op economische gronden, naast de vrijwel algemeen aanvaarde arbeidsmarkt- en sociale overwegingen, voor implementatie van arbeidsmarktmaatregelen die speciaal zijn gericht op langdurig werklozen. Ook de ILO stelt zich op het standpunt dat speciale maatregelen ten behoeve van langdurig werklozen in de huidige situatie strikt noodzakelijk zijn⁶. Hierna wordt bovenstaande hypothese, op een iets andere manier dan de OECD heeft gedaan, voor Nederland getoetst.

De toetsing van de hypothese dat langdurig werklozen geen reëel arbeidsaanbod vormen geschiedt door een confrontatie van twee loonvergelijkingen. Eerst zal echter aan de hand van de loonvergelijking waarin de totale werkloosheid als verklarende variabele is opgenomen de vraagstelling nader worden verkend. De loonvergelijking die ter toetsing van de hypothese is gebruikt ziet er in algemene zin als volgt uit:

$$W = a.P_c + b.H + c.S + d.U + C \quad (1)$$

waarbij:

W = loonsom per werknemer in bedrijven;

P_c = prijs particuliere consumptie;

H = arbeidsproductiviteit;

S = directe belastingen en sociale premies werknemers;

U = werkloosheid;

C = constante.

De werkloosheid is gedefinieerd in procenten van de beroepsbevolking, de overige variabelen luiden in jaarlijkse procentuele mutaties. De coëfficiënten a, b en c zullen naar

Tabel 1. De loonvergelijking bij verschillende schattingsperiodes

	P _{c-1/2}	H _{-1/2}	S	U _{-1/2}	C	R ²	DW
1951-1980	1,1 (11,0)	1,0 (6,1)	0,4 (1,6)	-0,7 (-3,4)	1,8 (1,7)	0,85	1,97
1951-1986	1,0 (9,1)	1,0 (5,8)	0,4 (1,7)	-0,3 (-4,2)	1,5 (1,4)	0,83	1,52

a. Onder de coëfficiënten staan tussen haken de t-waarden vermeld. Achter de variabelen is de (eventuele) vertraging opgenomen.

verwachting een positief teken hebben, de coëfficiënt d een negatief.

Tot in het midden van de jaren zeventig was de omvang van de langdurige werkloosheid gering. Daarna liep het aandeel van de langdurige werkloosheid in de totale werkloosheid gestaag op: van ca. 10% in 1975 tot meer dan 50% in 1986. De grootste toename heeft met name in de jaren tachtig plaatsgevonden. Het is interessant te bezien hoe de waarde van d uit vergelijking 1 verandert, als eerst als schattingsperiode 1951-1980 wordt genomen en daarna de periode 1951-1986. Zoals uit tabel 1 blijkt, is de reactie van de lonen op de werkloosheid in het tweede geval aanzienlijk kleiner: een daling van 0,7 naar 0,3⁷.

De gegevens in tabel 1 vragen om een verklaring. Waarom is de invloed van de werkloosheid op de loonvorming gedurende het afgelopen decennium verminderd? Een mogelijke oorzaak is de veranderde samenstelling van de werkloosheid, i.c. de verhouding van de kortdurende en langdurige werkloosheid. Immers, sinds het begin van de jaren tachtig kan de toename van de werkloosheid meer dan volledig worden toegeschreven aan de toename van de langdurige werkloosheid⁸. Daarom wordt er een loonvergelijking geschat waarin zowel het aantal langdurig werklozen in procenten van de beroepsbevolking (U_l) is meegenomen als de totale werkloosheid. Die vergelijking ziet er als volgt uit:

$$W = 1,1.P_{c-1/2} + 1,0.H_{-1/2} + 0,4.S + 1,3.U_{l-1/2} - 1,0.U_{-1/2} + 2,6 \quad (2)$$

(10,9) (6,2) (1,9) (3,2) (4,5) (2,6)

waarbij:

U_l = langdurige werkloosheid in procenten van de beroepsbevolking;

R² = 0,87 DW = 2,01

In vergelijking 2 hebben de coëfficiënten voor de langdurige en de totale werkloosheid een waarde in dezelfde orde van grootte, maar een tegengesteld teken. De reactie van de lonen op de totale werkloosheid is groter dan in de vergelijkingen in de tabel, maar wordt afgezwakt door de toename van de langdurige werkloosheid. Dit kan betekenen dat we in de loonvergelijking alleen maar rekening hoeven te houden met de kortdurende werkloosheid. Dit zelfde resultaat is door Layard en Nickell gevonden voor Groot-Brittannië⁹. Recentelijk is ook door het CPB een dergelijk resultaat gevonden¹⁰.

In vergelijking 3 is in de loonvergelijking slechts rekening gehouden met de kortdurende werkloosheid. Omdat hieraan de hypothese ten grondslag ligt dat langdurige werkloosheid geen reëel arbeidsaanbod vormt, wordt de beroepsbevolking daarmee verminderd¹¹.

5. *Employment Outlook*, blz. 213 e.v., OECD, september 1987.

6. Zie bij voorbeeld: *Employment, labour relations, productivity and quality of working life: The challenge of the 1990s*, ILO, Genève, september 1987.

7. In de vergelijkingen wordt een rechtlijnig verband tussen lonen en werkloosheid gepostuleerd. Uit vergelijking van diverse specificaties bleek dat het rechtlijnige verband tot betere schattingsresultaten leidt.

8. In de periode 1981-1986 is de totale werkloosheid met 230.000 personen toegenomen; de toename van de langdurige werkloosheid bedroeg ca. 280.000.

9. R. Layard and S. Nickell, *Unemployment in Britain*, *Economica*, supplement 1986, blz. S154.

10. J.J. Graafland, *Hysteresis in werkloosheid in Nederland*, Onderzoeksmemorandum 38, Centraal Planbureau, Den Haag, december 1987.

11. Daarmee wordt U_k als volgt gedefinieerd:

U_k = 100(U - U_l) / (A - U_l), waarbij:

U = werkloosheid in personen;

U_l = aantal personen langer dan één jaar werkloos;

A = beroepsbevolking.

$$W=1,0.P_{c-1/2}+1,0.H_{-1/2}+0,4.S-0,7.U_k+2,3 \quad (3)$$

(10,9) (6,1) (1,8) (-5,4) (2,3)

waarbij:

U_k = kortdurende werkloosheid in procenten van de bevoelingsbevolking minus de omvang van de langdurige werkloosheid;

$$R^2 = 0,86 \quad DW = 1,76$$

Bij beoordeling van de beide vergelijkingen blijkt uit de relevante factoren dat vergelijking 3 krachtiger is dan de tweede vergelijking in tabel 1. De t-waarden zijn groter, terwijl de fit met name in de jaren tachtig beter is; daarvoor zijn de residuen vrijwel identiek. Zeer opvallend is de verandering van de reactiecoëfficiënt van de lonen op de werkloosheid. Als alleen rekening wordt gehouden met kortdurende werkloosheid is de reactie van de lonen op de werkloosheid in de periode 1951-1986 exact gelijk aan die in de periode 1951-1980. De coëfficiënten van de eerste vergelijking in de tabel en vergelijking 3 zijn daardoor, op de constante na, identiek.

Tot slot van deze paragraaf wordt ingegaan op de implicaties van een verandering van de samenstelling van de werkloosheid op de loonvorming indien vergelijking 3 actueel is. Daartoe wordt eerst de definitie van U_k gememoreerd (zie ook voetnoot 11).

$$U_k = 100 \cdot (U - U_1) / (A - U_1) \quad (4)$$

Stel dat door arbeidsmarktbeleid een daling van de langdurige werkloosheid wordt bewerkstelligd. Het arbeidsmarktbeleid bestaat grosso modo uit twee pijlers: scholings- en werkgelegenheidsmaatregelen. Scholingsmaatregelen dragen ertoe bij dat de scholingskenmerken van langdurig werklozen weer zoveel mogelijk in overeenstemming worden gebracht met de eisen die op de arbeidsmarkt worden gesteld. Ook al zou dit niet direct tot gevolg hebben dat de betrokkenen (weer) werk vinden, dan mag toch worden verondersteld dat ze als gevolg van het verhoogde scholingsniveau weer tot het feitelijke arbeidsaanbod kunnen worden gerekend. De werkgelegenheidsmaatregelen vinden hun aangrijpingspunt in het aanbod van werkgelegenheid voor langdurig werklozen. Daarbij dient rekening te worden gehouden met werkgevers die mensen aantrekken met gebruik van een subsidieregeling, maar dat ook zouden hebben gedaan als die regeling niet had bestaan. Achtereenvolgens wordt op beide cases ingegaan:

- door scholing voldoen langdurig werklozen weer aan de eisen die op de arbeidsmarkt worden gesteld, zodat deze groep weer kan worden gerekend tot het feitelijke arbeidsaanbod. In eerste instantie blijft de totale werkloosheid constant. U_1 daalt, U is constant, dus U_k stijgt, waardoor er een neerwaartse druk op de loonvorming uitgaat;
- stel dat de werkgelegenheidsmaatregelen een verdringing van 50% met zich meebrengen. Als U_1 dan daalt met 1, zal U met 0,5 dalen. Gevolg is dat U_k toeneemt.

De macro-economische consequenties van het bovenstaande komen verderop nader aan de orde. Eerst wordt nu ingegaan op het gevoerde beleid met betrekking tot langdurige werkloosheid.

Gevolgen voor het te voeren beleid

Het beleid in andere landen

Voordat we ingaan op het in Nederland gevoerde beleid, zal kort worden ingegaan op de belangrijkste elementen van de programma's voor langdurig werklozen in verschillende OECD-landen¹².

In de eerste plaats wordt in veel landen de bemiddeling van langdurig werklozen geïntensiveerd. Een optimaal resultaat van die inspanningen kan worden bereikt als deze worden ondersteund door programma's die erop gericht zijn langdurig werklozen te (her)plaatsen in het arbeidsproces. Langdurig werklozen worden vaak gekenmerkt door een inadequate opleiding of onvoldoende opleidingsniveau. Speciale aandacht wordt dan ook in veel landen geschonken aan scholing van langdurig werklozen. Ten derde worden in veel landen loonkostensubsidies verstrekt, meestal in de vorm van verlaging van de werkgeverslasten gedurende een bepaalde periode. In tegenstelling tot de eerste twee soorten maatregelen is dit een erg directe manier om (her)plaatsing van langdurig werklozen in het arbeidsproces te bewerkstelligen. Daarbij is het gewenst dat verdringing van ongesubsidieerde werknemers door gesubsidieerde zoveel mogelijk wordt vermeden. In Australië en Denemarken wordt relatief veel gebruik gemaakt van loonkostensubsidies. De OECD maakt melding van het feit dat evaluaties hebben uitgewezen dat in beide landen de positie van langdurig werklozen significant is verbeterd. In Zweden bleken loonkostensubsidies ook effectief. Drie maanden na afloop van de subsidie bleek 90% van de betrokkenen nog steeds te werken¹³. In de vierde plaats worden er werkgelegenheidsprogramma's opgezet, meestal in de collectieve sector. Vaak vindt de creatie van werkgelegenheid plaats bij de lagere overheden en ook bij non-profit-organisaties. De kosten daarvan worden gedragen door het rijk. Wederom wordt hier Denemarken door de OECD als voorbeeld aangehaald, waar is gebleken dat een belangrijk gedeelte van degenen die in een aangeboden tijdelijke arbeidsplaats in de collectieve sector werkzaam waren, zich daarna een reguliere baan heeft verworven. Ook in Zweden zijn met dit soort maatregelen goede ervaringen opgedaan. Zo stroomt tweederde van de deelnemende jongeren door naar de marktsector¹⁴.

Arbeidsmarktbeleid in Nederland

Bestrijding van de werkloosheid is de hoofddoelstelling van het huidige kabinet. Het algemeen-economische beleid staat daarbij centraal. Om de marktsector te versterken is loonmatiging cruciaal, terwijl er grote terughoudendheid moet worden betracht bij de overheidsfinanciën. Op andere beleidsterreinen staat ondersteuning van het algemeen-economische beleid centraal. Zo speelt in het inkomensbeleid een verbetering van de werking van de arbeidsmarkt een belangrijke rol: terughoudendheid bij de ontwikkeling van het minimumloon om de positie van lager betaalden op de arbeidsmarkt te verbeteren en verkleining van de wig om meer ruimte te creëren voor een doorwerking van inkomensprikkels¹⁵. Ook het arbeidsmarktbeleid kan in die zin worden beschouwd als aanvullend op het algemeen-economische beleid. Het Nederlandse beleid ter bestrijding van de langdurige werkloosheid vertoont veel overeenkomsten met het in andere landen gevoerde beleid, dat in de vorige subparagraaf is beschreven. Recentelijk is in een aantal Kamerstukken uitvoerig op het gevoerde beleid ingegaan¹⁶, zodat hier kan worden volstaan met de hoofdlijnen.

Op korte termijn wordt een begin gemaakt met de zogenaamde heroriënteringsgesprekken. Hiermee wordt de aandacht van bemiddelende instanties voor langdurig werklozen geïntensiveerd. In eerste instantie zal aandacht worden besteed aan de zeer langdurig werklozen (zij die

12. Zie ook *Employment Outlook 1987*, blz. 181-183.

13. P.A. Boot, *Spiegel aan de wand*, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag, maart 1987, blz. 149.

14. Idem, blz. 148.

15. *Notitie Inkomensbeleid 1988*, hoofdstuk 4, Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20 210, nrs. 1-2.

16. Zie bij voorbeeld *Werk, werkervaring en scholing*, Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20 216, nrs. 1-2.

langer dan drie jaar werkloos zijn). Verder vindt in 1988 een intensivering van diverse scholingsprogramma's plaats.

Werk en werkervaring spelen ook een belangrijke rol in het Nederlandse beleid. Momenteel worden wettelijke voorbereidingen getroffen om het jeugdwerkgarantieplan in te voeren. De bedoeling is dat na enige jaren aan alle jongeren van 16 t/m 20 jaar, die langer dan een half jaar werkloos zijn, een garantieplaats in de collectieve sector wordt aangeboden. Ten slotte wordt ook in Nederland gebruik gemaakt van loonkostensubsidies. Daarbij gaat het om maatregelen als JOB, de maatregel langdurig werklozen (de Wet Vermeend/Moor) en de MOA, de maatregel ter ondersteuning van arbeidsinpassing voor langdurig werklozen.

In deze paragraaf wordt door middel van een macro-economische modelsimulatie nagegaan wat de effecten zijn als met behulp van het arbeidsmarktbeleid een verandering in de samenstelling van de werkloosheid kan worden bewerkstelligd, i.c. een verschuiving van langdurige naar kortdurende werkloosheid. Daartoe wordt allereerst ingegaan op het gehanteerde macro-economische model; daarna wordt een modelvariant besproken.

Het gehanteerde macro-economische model is geënt op de jaargangentheorie, waardoor het met het FK-model van het CPB vergelijkbare eigenschappen heeft. Het arbeidsmarktblok binnen het model is echter zodanig gewijzigd dat recht kan worden gedaan aan loonvergelijking 3. In die vergelijking wordt slechts rekening gehouden met de kortdurende werkloosheid. Om de effecten van een verschuiving tussen de werkloosheidscomponenten te kunnen bepalen moet ook de ontwikkeling van de langdurige werkloosheid expliciet worden gemodelleerd. In algemene vorm ziet de daartoe benodigde vergelijking er als volgt uit:

$$U_l = a \cdot U_{k-1} + b \cdot U_{-1}^2 + c \quad (5)$$

Aan vergelijking 5 ligt de veronderstelling ten grondslag dat de omvang van de langdurige werkloosheid enerzijds wordt bepaald door de omvang van de kortdurende werk-

loosheid in een eerdere periode, en anderzijds door de situatie op de arbeidsmarkt. In de vergelijking is het kwadraat van het werkloosheidspercentage opgenomen. Een hoog werkloosheidspercentage heeft daardoor relatief meer invloed op de kans om langdurig werkloos te worden dan een laag percentage. De schatting van vergelijking 5 met behulp van kleinste kwadraten levert het volgende resultaat:

$$U_l = 0,39U_{k-1} + 0,03U_{-1}^2 - 1,13 \quad (6)$$

(4,6) (15,5) (-3,3)

$$R^2 = 0,99 \quad DW = 2,03$$

In een model waarin gebruik wordt gemaakt van een loonvergelijking waarin de totale werkloosheid als verklaarende variabele is opgenomen, heeft een verschuiving tussen de componenten van de werkloosheid uiteraard geen effecten. Er wordt dan impliciet van uitgegaan dat het effect van langdurige werkloosheid op de loonvorming gelijk is aan dat van kortdurende werkloosheid. Om de effecten van een dergelijke verschuiving te kunnen bepalen, wordt daarom gebruik gemaakt van een model met loonvergelijking 3 en vergelijking 6.

De impuls die wordt gegeven bestaat uit twee elementen: een verhoging van de overheidsuitgaven en een vermindering van de langdurige werkloosheid.

Verondersteld wordt een uitgave van f 0,5 mrd. gedurende 5 jaar. Die uitgave kan betrekking hebben op scholingsmaatregelen, werkverruimende maatregelen, zoals bij voorbeeld JOB en Vermeend/Moor, en komt globaal overeen met het huidige niveau van uitgaven voor dit beleid. Uitgegaan wordt van een bedrag van f 10.000 per langdurige werkloze, zodat met die uitgave van jaarlijks f 0,5 mrd. de langdurige werkloosheid exogeen met jaarlijks 50.000 personen wordt verminderd. Dergelijke getalsverhoudingen komen globaal overeen met de ervaringen die thans met de diverse arbeidsmarktmaatregelen worden opgedaan. Van belang is verder nog de veronderstelling, die eenvoudshalve is gemaakt, dat het puur een verschuiving tussen de componenten van de werkloosheid betreft. Initieel gaat de vermindering van de langdurige werkloosheid dus gepaard met een even grote toename van de kortdurende werkloosheid. Afgezien is ook van gunstige micro-economische effecten die als gevolg van een verbeterde allocatie kunnen optreden. Ten slotte wordt verondersteld dat het arbeidsmarktbeleid een structurele verbetering te weegbrengt van de arbeidsmarktpositie van de helft van de werklozen die daaraan jaarlijks deelnemen. In tabel 2 worden de belangrijkste resultaten van de berekende variant weergegeven.

De effecten van louter een verschuiving tussen de componenten van de werkloosheid zijn, zoals uit tabel 2 blijkt, gunstig. Als gevolg van de vergroting van de kortdurende werkloosheid treedt er een neerwaartse kracht op de lonen in werking. Na 5 jaar is de toename van de nominale lonen ruim 6% minder dan in de basisprojectie. In reële termen blijven de lonen met ca. 3% achter bij de basisprojectie. Als gevolg van de daling van de lonen zal de concurrentiepositie van de bedrijven verbeteren en kan het exportvolume toenemen. De investeringen en uitvoer compenseren ruimschoots de afname van de consumptie als gevolg van de lagere lonen, zodat per saldo het produktievolume van bedrijven kan toenemen.

De toename van de productie van bedrijven leidt onder meer tot een toename van de werkgelegenheid. De totale werkloosheid daalt daardoor na vijf jaar met bijna 45.000 personen. De verhoging van de kortdurende werkloosheid die exogeen wordt ingebracht, leidt weer tot een toename van de langdurige werkloosheid in het volgende jaar (zie vergelijking 6). Anderzijds vermindert de kortdurende werkloosheid door de endogene daling van de werkloosheid, zodat ook de langdurige werkloosheid afneemt. Per saldo

Tabel 2. Effecten arbeidsmarktbeleid, afwijkingen van de basisprojectie^a

jaar	3	5
<i>Gecumuleerde procentuele mutaties</i>		
loonsom per werknemer	-2,7	-6,2
volume particuliere consumptie	-1,0	-2,0
volume investeringen		
– in outillage	0,6	1,9
– in bedrijfsgebouwen	0,0	1,0
volume goederenuitvoer	0,8	2,3
productievol. bedrijven ^b	0,3	1,2
prijspeil part. consumptie	-1,2	-2,9
prijspeil goederenuitvoer	-0,7	-1,6
arbeidsproductiviteit	0,1	0,3
loonkosten p.e.p.	-2,7	-6,4
<i>Niveau-mutaties</i>		
werkgelegenheid (x 1.000 arbeidsjaren)	10,0	35,6
werkloosheid (x 1.000 personen)	-12,4	-44,1
langdurige werkloosheid	-92,0	-147,7
arbeidsinkomensquote	-0,6	-1,5
financieringstekort (% nni)	-0,0	-0,3
belastingdruk (% nni)	-0,1	-0,2
sociale premiedruk (% nni)	0,4	0,2

a. Overheidsuitgaven in jaar 1 t/m 5 voor bestrijding langdurige werkloosheid: f 0,5 mrd.; jaarlijkse vermindering van de langdurige werkloosheid met 50.000 personen bij een constante totale werkloosheid. Omdat wordt verondersteld dat de positie van de helft van de deelnemende langdurig werklozen structureel verbetert, is voor de jaren 1 t/m 5 de totale exogene verlag van de langdurige werkloosheid 50.000, 75.000, 100.000, 125.000 en 150.000.

b. Exclusief aardolie- en aardgaswinning.

vallen deze effecten vrijwel tegen elkaar weg: na 5 jaar is de langdurige werkloosheid 148.000 personen minder dan in de basisprojectie, 2.000 minder dan de initiële impuls. Opmerkelijk is de ontwikkeling van het financieringstekort. Daarop zijn drie krachten werkzaam. In de eerste plaats de uitgaven voor het beleid. Daarnaast vindt er een overheveling plaats van langdurig naar kortdurend werklozen, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de sociale zekerheid. Ten slotte neemt de werkgelegenheid toe en daarmee de belastingontvangsten. Na vijf jaar is het financieringstekort daardoor met 0,3% van het netto nationale inkomen verbeterd ten opzichte van de basisprojectie. De sociale-premie-druk is met 0,2% toegenomen door de verschuiving tussen langdurig en kortdurend werklozen.

Conclusies

De hypothese dat langdurige werkloosheid minder invloed op de loonvorming uitoefent dan kortdurende werkloosheid wordt ondersteund door empirische gegevens. De reactie van de lonen op de totale werkloosheid is in het afgelopen decennium sterk afgenomen. Wordt de reactie van de lonen op alleen de kortdurende werkloosheid gezien, dan is de reactie van de lonen op de werkloosheid gelijk gebleven.

In veel landen lijkt er wat betreft de bestrijding van lang-

durige werkloosheid betreft een zekere consensus te groeien. Aanbevolen wordt om speciale maatregelen te introduceren of te intensiveren die exclusief zijn gericht op de groep langdurig werklozen. Onder meer speelt hierbij de overweging een rol die in de eerste conclusie is genoemd, zodat bestrijding van langdurige werkloosheid als zodanig een neerwaartse druk op de lonen uitoefent. Het beleid dat in Nederland wordt gevoerd komt, wat de keuze en mix van instrumenten betreft, in grote lijnen overeen met het in veel andere landen gevoerde beleid.

Onder de veronderstelling dat door de langdurige werkloosheid geen invloed wordt uitgeoefend op de loonvorming zijn met behulp van een macro-economische model-simulatie de gevolgen berekend van het arbeidsmarktbeleid. Met dat arbeidsmarktbeleid kan worden bereikt dat langdurig werklozen weer voldoen aan de eisen die op de arbeidsmarkt worden gesteld. Louter een verschuiving van langdurige naar kortdurende werkloosheid, bij een initieel gelijk blijven van de totale werkloosheid, levert gunstige macro-economische effecten op. Een uitgave van jaarlijks f 0,5 mrd. resulteert na 5 jaar, naast een substantiële omzetting van langdurige naar kortdurende werkloosheid, in een netto daling van de totale werkloosheid met bijna 45.000 personen. De economische groei neemt toe, terwijl ondanks de uitgavenverhoging van f 0,5 mrd., het financieringstekort met ruim f 1 mrd. verbetert.

Rob van Esch